

se mora seveda prepustiti lokalni incijativi pa utegnejo po veliki večini vendar tudi ti s koristjo participirati.

Za enkrat je predvsem potrebno, da se dobi točen pregled o številu udeležencev. V to svrhu pozivljam naslov, da mi z obratno pošto pošlje izkaz po sledenem vzorcu:

1. Ime in značaj uslužbenca. — Številko v skupnem gospodinjstvu živečih rodbinskih članov: 2. žena, 3. otroci, 4. in drugi sorodniki, — 5. Število poslov. — 6. Opomba.

V rubriki 6. naj se navedejo imenoma in po stopnji sorodniki izkazani v koloni 4.

Samci (vdovci) ki ne vodijo lastnega gospodinjstva so od udeležbe izključeni.

Izkaz podpiše predstojnik in jamči pod osebno disciplinarno odgovornostjo za istinitost navedb.

Prinašamo ta odlok, da šolska vodstva osnovnih, meščanskih i. dr. šol ukrepane vse potrebno glede podatkov, ker se je odlok že itak sam po sebi zakasnil, kar moramo na tem mestu odločno — v imenu vsega prizadetega učiteljstva — grajati.

Zaradi razdelitve bi pripočali okrajinom učiteljskim društvom, da bi ista skušala razdelitev združiti z društvenim zborovanjem in na ta način prihraniti članom tudi enkratne stroške hkrati naj na ista tudi vzamejo akcijo v svoje roke in jo naobjekladneje organizujejo.

## Načelno stališče.

(Konec.)

In danes? Danes vam govore: »Ne, glej me, ampak poslušaj me!«

Kristus nas uči, da smo vsi ljudje bratje, otroci nebeskega očeta, klerikalec vam trdi, da mu je ljubši nemški protestant, kakor liberalni Slovenec. To smo čutili tudi mi učitelji.

Kristusu so bili bratje vsi verniki in neverske dolžnosti, samo, da ste v naši stranki združeni ljubili narod in mu služili tisti, katerih nazori o Bogu, človeku, katerili verska načela si nasprotujejo ali celo izključujejo. Nemogoče je, da bi verni katoličani sveto služili sveti domovini.

»Če tudi niste z nami, da le niste proti nam, — ne zahtevamo da na zunaj spolnjujete verske dolžnosti, smo, da ste v naši stranki smo čuli iz ust katoliškega duhovnika na političkem shodu v Trstu.

Kam je ljudstvo pritiralo napačno izvajanje Kristusovih naukov protislovja v govoru in dejanjih?

»Brat mi mio, koje vere bio«, smo si zavrtali v 1. § šol. načrta. Gojiti hočemo versko strpljivost, ker se zavedamo, da vera ni os, okoli katere se sučejo narodne potrebe, kakor pravi dr. Bučar za časa razvitka boja med narodnostjo in cerkvijo. Če bi samo katoličani zamogli biti srečni, kaj naj bi torej drugoverci, blagoslovjeni v gospodarskem in narodnem oziru.

Cerkev naj se drži gesla evangelijsa, ki prepooveduje vsako nasilno in nečiste nagibe vporabljajoče poseganje v verski razvoj človeštva.

Država naj ureja naše medsebojno življenne, skrbti naj za dobrobit celokupnega državljanstva, ogibajoč se verskih sporov.

Sola vragaj mladino na podlagi moralnega pouka — naslanja se na verske predpise in državnopravne zakone.

Verski zadev niso opravičeni razsojati katehetje, pač pa cerkvena oblast na eni in ministerstvo za vere na drugi strani. Ostala ministerstva so odgovorna vsemu jugoslovenskemu narodu in njegovim zastopnikom, nikakor pa ne internacionalnim, ne nacionalnim cerkviam.

Cetrtta resolucija govori o Sokolu, — kako — to si lahko mislite. Vstanovitev Sokola sega v one čase, ko se je začel slovenski narod zavestiti svoji pravic. V razburkanem valovju av-

strijskih nemirov je slov, narod plaval kakor ladja brez krmila, zaostal v kulturi in gospodarstvu, dok niso pričeli rodoljubi ustanavljati kulturnih društev zlasti čitalnic. Sokol je postal prava narodna vojska v borbah z Nemci in Nemškutarji. V oni dobi pa so se začeli križati tudi različni nazori o cerkveno-političnih vprašanjih, kar je povzročilo, da se je slovensko ljudstvo razpolovilo. Na eni strani svobodomilna inteligenco z mlajšo duhovščino, na drugi strani konzervativna duhovščina z nerazsodnimi kmetom.

Levstik piše 1869. l. »V glavnih stvareh, v ljubezni do naroda in domovine, v poštenosti, v resnicoljubju, v boju zoper svoje nasprotnike smo in moremo biti vsi složni, a v drugih rečeh smo in hočemo biti svobodni!«

Glasna izjava je rodila glasen odgovor. Začela so se ustanavljati katoliško politična društva, ki so imela namen varovati in pospeševati katoliško konzervativne koristi v cerkvencih, državnih in občinskih zadevah. (Dr. Lončar). Zmanj je duhovnik Božidar Raš trdil v Sl. Narodu, da je treba Slovencem le gospodarske povzdigne in da same nebeske resnice nikogar ne rede. Pota so se cepila bolj in bolj in poleg narodnih bojev se je započel Mahničev rimski katolicizem, ki je proglašil, da je »katoličan naše ime, Slovence pa samo priimek. Mahnič je mahal na levo in desno po vsem, kar je bilo naredno in ne samo internacionalno rimsko.

Čitalnice so mu bile brezverske, ker so molčale o veri in družile člane le v ljubezni do domovine.

O jeziku se je izražal, da je posoda, ki z njimi zajemamo čisto studenčico, pa tudi smrdljivo lužnico.

Narodnost, ki se ne pokorava veri, prehaja v brezverstvo.

O sokolstvu piše, da ga proslavljam, kakor da bi bilo naše zveličanje v rdečih srajcach. Prosim vas, to so one srajce, ki jih je katoliška ideja nekatoliško ponaredila za svojega Orla in proste duhove v njih okrilju zasuhnjila brezdomovinski internacionalizem.

Mahničevi, rimski katoliški nazori so prehajali iz roda v rod, njegova hujskanja so padla na rodovita tla in evo vam sadu v Škofovski okrožnici in katehetskih resolucijah.

Vsesokolski zlet v Ljubljani je bil glasen odgovor obema. Branili sokolstvo kot tako se mi zdi neprimerno. Kar se pa tice sokolske vzgoje naj navedem tudi jaz in sam slučaj, ki kaže, da duhovna gospoda prehaja v protiversko delovanje.

Letošnji majnik je šla moja žena z mojim 18letnim sinom k spovedi v jezuitski cerkvi v Ljubljani. Prvi pride na vrsto sin. Častiti duhovni oče popusti vse grehe — če jih sploh ima — in ga prične nagovarjati, naj opusti brezverskega Sokola in pristopi k Orlu. Ker ni uspel, mu je podelil odvezo. — Tako za njim pride na vrsto žena. Gospod spovednik jo takoj povpraša: »Gospa, ali je to vaš sin? Ah, kako je ne-pokvarjen, skrbite, da ga ohranite takega!« Prosim Vas, otroka sem vzgolj jaz kot Sokol za Sokola. Več let že televad pri Sokolu in edina mu gre zahvala, da ga je ravno Sokol ohranil takega, kakršnega hvalj rimskokatoliški jezuit. Gleda nadaljnega verskega zadržanja pa je namen, da ukrenem potrebno.

Sokol je naša narodna vojska, last edinstvene države, osnovan na verski strpljivosti in nima nobena cerkvena oblast pravice, da omejuje njegovo plodonosno delovanje. Mi kot starši pa odrekamo duhovščini pravico, da bi tiščali naše otroke iz cerkve, ki jo niso osnovali oni in ki je danes vse kaj drugega kakor je bila v njenem početku.

Peta točka zahteva, da se odpravi državno nadzorstvo nad Marijanskimi kongregacijami in navaja, da sokolski naraščaj ne spada v področje ravnateljskega naraščanja.

Resolucija zanolič Orla. Čemu? Kdo ga nadzoruje? Gleda delovanja raznih klerikalnih društev med šolsko mladino zastopamo mnenje, da život ne more drugače delovati kakor mu ukaže glava. O roditeljih in njih političnem pre-pričanju sem govoril že prej. Dokler veje v

stranki SLS protidržavni duh, je treba paziti, da se ne okužuje mladinski naraščaj in ne vrgala otrok v protislovje s sokolskim poukom.

Isto bi trdili glede 6 resolucije, ki zahteva svobodo v snovanju privatnih šol.

Zadnji odstavek omenjenih resolucij dodaja še dve točki, katerih prva zahteva obligatnost veronika tudi za otroke nekonfesionalnih staršev, druga pa prisilno izpolnjevanje cerkvenih dolžnosti.

Zivimo v svobodni državi kot svobodni državljanji in se nikakor ne moremo ogrevati za kakršnokoli nasišje.

Koliko pa naj pridobi otrok, ki mu je bila dvojčna vzgoja v nežnih letih v protislovju? Kakšno naj bude zaupanje do staršev, ki mu govore nasprotno moralo od one, ki mu je v šoli razklađa veroučitelj? V majhnem narodu mora biti vsak posameznik velik značaj, dvojčna vzgoja pa zamore vzgojiti le nemoralne hinavce, dvorezne nože, dobičkažljivo in breznačajno maso.

Tudi 2. zahteva prehaja v nasišje, ki ne more roditi pravil značajev. Gospodje veroučitelji naj bi s svojim zgledom, brezmadežnim življnjem in vplivno besedo sejali v srca mladine ljubezen do pravih evangelijskih naukov, verskih obredov in prepričan sem, da bodo v mladini več pridobili kakor s prisilnimi odredbami, pobiranjem spovednih listkov, čitanje imen pri šolskih mašah i. dr. Učiteljstvo samo pa si itak želi, da so mu nedelje in prazniki na svobodno razpolago. — Nisem vam govoril iz sovraštva do duhovščine, ne iz protiverskega prepričanja, pač pa iz gole ljubezni do svojega troimenega naroda, njegovega najmlajšega naraščala, in v srčni želji, da bi se v naši ljubi svobodni domovini razširila kultura do toljkne stopinje, da bi se zamenjuje sa sokolskim vežbama: 3. da se sve šolske knjige vode na državnem jeziku. — N. P.

— Treča gruna: Jestastvenica (Biologija), Mineralogija, fizika in hemija, Geografija. — Četrta grupa: Tud jezik. Narodni jezik sa književnošču, Osnovi nacionalne istorije in nacionalne geografije. Kandidati iz svih ovih četiri grupe polagače i Opći ispit iz sledečih predmeta: Narodni jezik sa osnovima književnosti i glavnim momentima nacionalne istorije i geografije domovine. Tud jezik u obimu maturantskog znanja. Pedagoška grupa predmeta: Osnovi šolske administracije. Ispit će se sastoati iz pismenog, usmenog dela i praktičnog predavanja. Programi iz pojedinih predmeta izrađeni su na mašini, i svaki kandidat, koji se radi tega obrati Ministerstvu, dobije program iz predmeta navedene grupe. U molbi treba tačno označiti grupu predmeta i adresu. — N. P.

— c Uradni spisi, jezik in telovadba na meščanskih školah. U interesu uspešnog rada g. Min. Prosvete odlučio je: 1. da se nastava iz srpskog jezika: srpske istorije i geografije naših zemalja predaće na državnem jeziku u odelenjima sa ne-državnim jezikom gradanskim škola; 2. da se nastava telesnog vežbanja postupno zamenjuje sa sokolskim vežbama: 3. da se sve šolske knjige vode na državnem jeziku. — N. P.

## Iz Jugoslavije.

— Naša zastopnika sta v Beogradu izročila sledeča spomenico v zadevi črtanja: prosvetne proračuna za Slovenijo: Udruženje jugoslovenskega učiteljstva povrjeništvo Ljubljana, ki ima v svoji organizaciji 2500 članov učiteljstva v Sloveniji, podaja v zadevi črtanja raznih postavki kreditov v budžetu prosvete za Slovenijo slediči

### Memorandum.

V budžetu za Slovenijo so bile poleg raznih drugih postavki črtane sledeče:

1. Funkcijske doklade za upravo šole, voditeljem.
2. Nagrade za ekskulendne šole (hrana).
3. Okrajne učit. konference.
4. Nagrade učiteljicam za ženska ročna dela.
5. Jedna svota v oddelku »višji šolski nadzornici«.
6. Jedna svota v oddelku »srezki šolski nadzornici«.

To črtanje je tem občutnejše ker so vse navedene postavke zakonito zajamčene in se na ta način uvažajo popolnoma brezpravne razmere v šolsko upravo in izgubi učiteljstvo v dekretilih priznane in dosedaj varovane pravice.

### Razlogi:

Ad 1. Funkcijske doklade za upravo šol: upravitelji osnovnih šol imajo pravico na funkcijske doklade po § 2. naredbe državne vlade za Slovenijo od 14. februarja 1919. Ti dodatki niso ukinjeni z zakonom od 23. julija 1919. god. (Službene Novine br. 86 iz 1921) »O izmenama in dopunama u zakonu o narodnim školama od 19. aprila 1904.«

Pripomniti moramo, da upravitelji šol in učitelji v Sloveniji ne prejema stana-rine in ne kuriva kakor učiteljstvo v ostalih pokrajnah držav.

Ad 2. Ekskulendne šole (u budžetu: šolske stanice) so v Sloveniji stalne šole v oddaljenih in hribovitih krajih, kjer se poučuje do dva dni na teden. Pripomniti moramo, da se mora z ukinjenjem te postavke ukiniti poučevanje dece v nad 200 takih šolah. Nagrade za te učitelje so zajam-

novati in vsak misli, da bo kuhal svojo juho pri žrjavici, ki jo je zanetila moč nove države.

Koliko zanemarja marsikateri učitelj risanje. Učenec pa se šudi, da mora ponavljati razred, če ne uspe v risanju. Gojenka, ki je bolna, pravi: »Risanje sedaj še ne obiskujem; hodim le k glavnim predmetom.« Predstojnik vzgojnega zavoda, ugleden mož, se izjavlja, da risanja v ljubljanski šoli ni treba. — Zastopnik šolske oblasti pravi, da je risanje le spremnost in pomorna stroka. Med predmeti stoji v spričevalu risanje za lepopisjem. Med vojno so šolske oblasti (vsaj na Kranjskem) risanje izdatno skrčile ali pa celo popolnoma ustavile na mnogih šolah, kjer bi bilo prav takrat najbolj potrebno. — Kendar je treba posebnega časa za kako prireditev, tedaj se nič ne stramuje, prav risanju vzeti časa. — V Srbiji ga baje štejejo med veščinama — spretnost rokodelskega značaja. Proti vsemu temu ta-le razmobiljanja:

### I. Risanje je jezik.

1. Zgled: Znamenit pisatelj, več več jezikov, sloveč slovenski pesnik, hoče nekoč razložiti iznajdbo svojega očeta, ki je bil kmet. Jasno je, da bi tako naobrazenemu možu ne bilo težko, izražati svoje predstave z jezikom. Pa ko ustno razlagata, vzame v roko papir in svinčnik — ni se učil posebno risati — pa nariše, kar hoče povediti v preprostih potezah.

Vprašati moramo tu: Čemu se poslužuje risanje, kdor je sprem prav odlično v jeziku, da bi izražal svoje misli?

2. Zgled: Profesor izpituje učenca o zračni sesalki. Učenec popisuje natančno, pa profesor s tem ni zadovoljen, ampak zahteva od učenca, naj mu sesalko nariše. Čemu to?

3. Zgled: Potnik pride v tujo deželo, kjer ni več učenega jezika. Stopi v prodajalno, da bi si česa kupil, recimo ovratnikov. S kretnjami se nekoliko sporazume; a nudeno mu blago ne ugaja. Rad bi imel drugo obliko, pa se ne more ustno izraziti. Zato nariše. Sporazum je dosežen. Ni drugač, kendar naročamo pri krojaču, mizarju, kličavničarju itd. Ako moremo svoja naročila z

risbami tolmačiti, so izključene vse neprilike po nesporazumlenju.

4. Zgled: Kmet, ki ni znal ne čitati, ne pisati, ampak samo tarok igrati, si je zabeleževal celične o svojih dolgovih in tirjatih, ki so važno ulogo igrale pri sodniški obravnavi. (Glej dr. H. Grom Handbuch für Untersuchungsrichter, II. str. 543!) Kaj skepamo iz teh zgledov? Pisatelj čuti, da mu ne zadostuje jezik, da bi izražal vse svoje predstave. Izpitajoči profesor se ne more prepričati po učencevih ustnih izjavah, ali zračno sesalko dobro pozna. Naročavalec riše, da bi svoje misli kar najjasnejše izrazil. Isto tako kmet! Zato sklepamo: Risanje je jezik. (To je najvišje načelo vsega modernega naziranja o risanju.) Ta jezik se rabi povsed, ker je ustni izraz